

บทที่ 1

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ในการพัฒนาประเทศนั้น สามารถจะกระทำได้ด้วยวิธีการพัฒนาหลายประการ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดของการพัฒนานี้คือการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคนให้มีประสิทธิภาพ "เพราะการศึกษาคือ เครื่องมือและกระบวนการต่อเนื่องอย่างหนึ่งซึ่งช่วยให้นักศึกษามี ความเจริญงอกงาม ปรับตัวได้ ดำเนินชีวิตดีและมีความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึง ประสงค์ มนุษย์เรียนรู้ได้ คิดได้ ทำได้และแก้ไขปัญหาได้ เพราะมนุษย์ได้รับการศึกษา ซึ่งอาจเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในวิถีดำเนินชีวิต การศึกษานอกระบบ โรงเรียนและการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษากับโรงเรียนจึงเป็นเส้นใยสอง เส้นปั่นรวมกันเป็นเกลียวแน่นสนิทต่าง เอื้ออำนวยประโยชน์แก่กันและมีผลกระทบต่อกัน ตลอดเวลา" (สุมน อมรวิวัฒน์ 2527 : 3) สำหรับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญที่สุดนั้น ย่อมต้องอาศัยหลักวิชาการศึกษาด้าน เช่น ด้านการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย หลักสูตร การเรียนการสอน การวัดผล เป็นต้น อย่างไรก็ตามนอกจากหลักวิชาการดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีการศึกษาอีกด้าน หนึ่งที่มีความสำคัญและกำลังได้รับความสนใจในปัจจุบันคือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ทางการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งในการจัดการศึกษา

"สภาพแวดล้อมทางการศึกษามีอิทธิพลต่อชีวิต ความเป็นอยู่และพัฒนาการ ทุกด้านของมวลสมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียน นิสิต นักศึกษา ที่อยู่ในสถาบันนั้น ๆ ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการศึกษาจะช่วยให้นักการศึกษาได้เข้าใจถึง ธรรมชาติของสถานศึกษานั้นมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การบรรยาย แยกประเภทและ เปรียบเทียบสถาบันต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องสมเหตุสมผล อีกทั้งได้ใช้เป็นข้อมูลสำคัญ เพื่อการวางแผนพัฒนาให้สถาบันของตนเองมีสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่เหมาะสม เอื้อต่อผลสัมฤทธิ์ได้อีกด้วย" (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์และคณะ 2527 : 1) โดยเฉพาะ การศึกษาระดับอุดมศึกษา "สภาพแวดล้อมวิทยาลัย (College Environment) หมายถึง การรับรู้และความประทับใจของนักศึกษาที่มีต่อลักษณะต่าง ๆ ของวิทยาลัย ได้แก่ การบริหาร บรรยากาศในการเรียนการสอน อาคารสถานที่และพฤติกรรมเกี่ยว

กับเพื่อน ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ การที่นิสิตนักศึกษาแต่ละคนจะประสบผลสำเร็จทั้งทางด้านการศึกษาและพัฒนาการด้านต่าง ๆ นั้น สภาพแวดล้อมวิทยาลัยมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่เป็นอันมาก นิสิตนักศึกษาบางคนอาจจะไม่ประสบความสำเร็จในสภาพแวดล้อมวิทยาลัยแบบหนึ่ง แต่อาจจะประสบความสำเร็จในสภาพแวดล้อมวิทยาลัยอีกแบบหนึ่ง" (อรรถพ คุณพันธ์ 2521 : 1) "ดังนั้นถ้าวิทยาลัยต้องการที่จะพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพที่พึงปรารถนา ก็จำเป็นต้องสร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตัวเองจนสุดขีดความสามารถ เพื่อที่จะได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษาให้ไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ" (ชูพันธ์ สมเกื้อ 2523 : 8) สภาพแวดล้อมทางการศึกษาดังกล่าวมีอิทธิพลเหนือจิตใจของผู้เรียน สภาพแวดล้อมเหล่านี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวผู้เรียน ซึ่งเราเรียกว่า การเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นประโยชน์ทางการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญและเป็นเรื่องที่ยืดหยุ่นได้ เพราะโดยปกติตามธรรมชาติเด็กจะเจริญเติบโตและเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาและทุกสถานที่ สถานศึกษาทุกแห่งที่จัดตั้งขึ้น มีจุดประสงค์เดียวกัน คือ เพื่อให้การศึกษาแก่ผู้เรียนโดยตรง เพราะฉะนั้น สถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาเพราะ สามารถจัดทำได้อย่างเหมาะสมตามสภาพของสถาบันแต่ละแห่ง จึงควรมีการศึกษาเรื่องนี้อย่าง เฉพาะ และต่อเนื่อง เพื่อผลของการจัดการเรียนการสอนที่สมบูรณ์แบบที่จะ เกิดขึ้นเป็นผลสืบเนื่องระยะยาว

การที่ผู้วิจัยเลือกสภาพแวดล้อมทางการศึกษาเป็นประเด็นหลักที่จะศึกษาในครั้งนี้ เพราะสภาพแวดล้อมทางการศึกษาด้านต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษานานวิทยาลัยครูแต่ละแห่งมาก อีกทั้งวิทยาลัยครูแต่ละแห่งต่างก็มีความแตกต่างกันอย่างมากในการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา เช่น การนำโครงสร้างหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอน ระบบการบริหาร ขนาดของสถาบัน ลักษณะของนักศึกษาและปรัชญาการศึกษา เป็นต้น การที่นักศึกษาจะพบกับความสำเร็จทั้งด้านการศึกษาและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ได้มากที่สุดนั้น สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่อยู่รอบด้านมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมาก จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารในสถาบันฝึกหัดครูในปัจจุบันควรได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาให้เหมาะสมในทุกด้าน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของมวลสมาชิกในวิทยาลัยครูนั้น ๆ โดยเฉพาะนักศึกษาเพื่อผลิต

ทัศนคติที่มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา การศึกษาและค้นคว้างานวิจัยส่วนใหญ่มักจะเป็นการศึกษาถึงสภาพแวดล้อมโดยส่วนรวมของสถาบัน ซึ่งเป็นการศึกษาที่ได้ขอบข่ายที่ค่อนข้างกว้าง แต่ยังไม่มีการศึกษาเฉพาะสภาพแวดล้อมทางการศึกษาในระดับสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพแวดล้อมทางการศึกษาเฉพาะสาขาวิชาลงไป โดยเฉพาะวิชาทางด้านศิลปศึกษา ซึ่งถือว่าสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่จัดให้แก่ผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ จึงได้มีการกำหนดหัวข้อของงานวิจัยที่มุ่งจะศึกษาเฉพาะสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของภาควิชาศิลปะในมหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ขึ้นมา ภาควิชาศิลปะแต่เดิมเรียกว่าภาควิชาศิลปศึกษา สังกัดคณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พุทธศักราช 2518 ต่อมาเปิดสอนถึงระดับปริญญาตรีตามหลักสูตรการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2524 โดยมุ่งผลิตครูศิลปศึกษาเพื่อไปสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ต่อมามีการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2530 ได้เป็นภาควิชาศิลปะ เพราะมีการเปิดสอนวิชาอื่น ๆ นอกเหนือจากการผลิตครูศิลปะ เช่น สาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ สาขาวิชาประยุกต์ศิลป์ สาขาวิชาภาพพิมพ์ ฯลฯ วิชาเหล่านี้เป็นสายวิชาชีพ มุ่งผลิตให้ผู้จบการศึกษาไปประกอบอาชีพตามความถนัดของตนเอง ทั้งในระดับอนุปริญญา และระดับปริญญาตรี ความรับผิดชอบของภาควิชาศิลปะในปัจจุบัน นอกจากจะดูแลและรับผิดชอบการผลิตบัณฑิตทางสายวิชาชีพครูแล้ว ยังมีสายวิชาชีพอื่น ๆ อีก ซึ่งทั้ง 2 สายวิชาชีพนี้ มีความแตกต่างกันอย่างมากทั้งโครงสร้างหลักสูตร ปรัชญาการศึกษา และเจตคติของการเรียนการสอน งานวิจัยเล่มนี้มุ่งศึกษาเฉพาะสายวิชาชีพครู ที่เรียกว่า วิชาเอกศิลปศึกษาเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับสายวิชาชีพอื่น ๆ ในภาควิชาศิลปะ เมื่อเปิดสอนวิชาเอกศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะมีปัญหาเกิดขึ้นหลายอย่าง ทั้งด้านหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านอาคารสถานที่ ฯลฯ คั้งงานวิจัยของ วิภา มิ่งขวัญ (2530 : 73 - 74) เรื่อง "ปัญหาการเรียนของนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา ในโครงการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ ในโครงการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ มหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์" พบว่า นักศึกษาเห็นว่าสิ่งที่ปัญหาสูงสุดในด้านแหล่งค้นคว้าและบริการโสตทัศนูปกรณ์ คือ จำนวนโสตทัศนูปกรณ์ต่อจำนวนผู้ใช้บริการ

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจประเด็นการศึกษา ค้นคว้าถึงความคิดเห็นของ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของภาควิชาศิลปะ ในสถาบัน ฝึกหัดครู สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ จำนวน 5 แห่ง ที่เปิดสอนสาขาวิชาเอกศิลปศึกษา คือ วิทยาลัยครูจันทระเกษม วิทยาลัยครูธนบุรี วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา วิทยาลัยครูพระนคร และ วิทยาลัยครูสวนดุสิต โดยมุ่งศึกษาในขอบข่ายของสภาพแวดล้อม ทางการศึกษา 7 ด้าน คือ ด้านภาพพจน์ภาควิชา ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้าน การบริหารภาควิชา ด้านหลักสูตร ด้านการสอนของอาจารย์ศิลปะ ด้านบุคลิกภาพของ นักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษาและด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ศิลปะกับนักศึกษาวิชา เอกศิลปศึกษาว่า ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมทางการ ศึกษาของสถาบันเหมือนกัน หรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การ พัฒนา ปรับปรุง ภาควิชาศิลปะในการจัดการศึกษาให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ดียิ่งขึ้น เพื่อ พัฒนาบุคลิกภาพของนักศึกษาเอกศิลปศึกษาให้เจริญสูงสุดตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ในระดับนี้และ เพื่อให้ได้มาซึ่งภาพรวมของสภาพแวดล้อมทางการศึกษาในการศึกษาและ วิจัย พอสรุปได้ว่า สามารถได้มาจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายกลุ่ม กล่าวคือ ผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของ ผู้บริหาร อาจารย์ และ นักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา ที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของภาควิชาศิลปะ 7 ด้าน คือ ด้านภาพพจน์ของภาควิชา ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านการบริหารภาควิชา ด้านหลักสูตร ด้านการสอนของอาจารย์ศิลปะ ด้านบุคลิกภาพของนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษาและด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ศิลปะกับนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษาในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของ ผู้บริหารกับอาจารย์ เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการศึกษาทั้ง 7 ด้านของภาควิชาศิลปะ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของ อาจารย์กับนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการศึกษาทั้ง 7 ด้านของภาควิชาศิลปะ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์

4. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการศึกษาทั้ง 7 ด้านของภาควิชาศิลปะ สหวิทยาลัย รัตนโกสินทร์

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการศึกษาทั้ง 7 ด้านของภาควิชาศิลปะ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ไม่แตกต่างกันที่ระดับความ มีนัยสำคัญ .05

2. ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการศึกษาทั้ง 7 ด้านของภาควิชาศิลปะ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3. ความคิดเห็นของผู้บริหารและนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการศึกษาทั้ง 7 ด้านของภาควิชาศิลปะ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ขอบเขตของการวิจัย

1. แบบสอบถามความคิดเห็น สร้างขึ้นเพื่อวัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา ภาควิชาศิลปะ ในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ ตามการเรียนรู้ของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางการศึกษา 7 ด้าน คือ ด้านภาพพจน์ภาควิชา ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านการบริหารภาควิชา ด้านหลักสูตร ด้านการสอนของอาจารย์ศิลปะ ด้านบุคลิกภาพของนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา และด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ศิลปะกับนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา

2. กลุ่มตัวอย่างประชากรในครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์และนักศึกษาเอกศิลปศึกษา จำนวน 322 คน ของสหวิทยาลัย รัตนโกสินทร์ ที่เปิดสอนวิชาเอกศิลปศึกษา 5 แห่ง ประจำปีการศึกษา 2530

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. แบบสอบถามสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของภาควิชาศิลปะ สามารถวัดได้โดยการรับรู้ของสมาชิกในสถาบัน
2. กลุ่มตัวอย่าง ตอบแบบสอบถามด้วยความเข้าใจและด้วยความจริงใจ

ความจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สภาพแวดล้อมทางการศึกษา หมายถึง สภาพการณ์ต่าง ๆ ของภาควิชาศิลปะ ในวิทยาลัยครูจันทระเกษม วิทยาลัยครูพระนคร วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ วิทยาลัยครูธนบุรีและวิทยาลัยครูสวนกุหลาบ ที่มีอิทธิพลต่อ การเรียนรู้และพัฒนาการของนักศึกษาซึ่งประกอบด้วย

1. ด้านภาพพจน์ของภาควิชา หมายถึง ความรู้สึกพอใจในภาควิชาของคน ความมีชื่อเสียง การยอมรับ ฯลฯ
2. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง อาคารสถานที่ภายในวิทยาลัย เช่น ห้องเรียน ห้องพัก ที่นั่งพักผ่อน ฯลฯ
3. ด้านการบริหารภาควิชา หมายถึง นโยบายการดำเนินการบริหารภาควิชาศิลปะ กฎข้อบังคับและระเบียบวินัยที่มีผลบังคับใช้กับนักศึกษา
4. ด้านหลักสูตร หมายถึง สภาพ โครงสร้างของหลักสูตรศิลปศึกษา เนื้อหาวิชาศิลปศึกษา
5. ด้านการสอนของอาจารย์ศิลปะ หมายถึง พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ วิธีสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผล
6. ด้านบุคลิกภาพของนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา หมายถึง พฤติกรรม เจตคติต่าง ๆ ของนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา
7. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ศิลปะกับนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา หมายถึง การให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการเรียน การแก้ปัญหาต่าง ๆ การเลือกวิชาเรียน การลงทะเบียน การขอทุนการศึกษา

ภาควิชาศิลปะ หมายถึง ภาควิชาที่เปิดสอนวิชาเอกศิลปศึกษา ในระดับ

ปริญญาดุษฎีและ เปิดสอนศิลปะสาขาอื่น ๆ อีก เช่น สาขาออกแบบนิเทศศิลป์ สาขาศิลปะ ประยุกต์ สาขาภาพพิมพ์ ฯลฯ

สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ หมายถึง วิทยาลัยครูส่วนกลางที่เปิดสอนวิชาเอก ศิลปศึกษา จำนวน 5 แห่ง คือ วิทยาลัยครูจันทระเกษม วิทยาลัยครูพระนคร วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ วิทยาลัยครูธนบุรีและวิทยาลัยครูสวนดุสิต ส่วนวิทยาลัยครู สวนสุนันทานั้น ไม่ได้เปิดสอนวิชาเอกศิลปศึกษามาตั้งแต่ปีการศึกษา 2525

ผู้บริหาร หมายถึง รองอธิการ หัวหน้าหน่วยงาน และหัวหน้าภาควิชา ในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ ประจำปีการศึกษา 2530

อาจารย์ หมายถึง ผู้ทำการสอนสังกัดคณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ ประจำปีการศึกษา 2530

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาที่เรียนวิชาเอกศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ คณะ วิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ ประจำปีการศึกษา 2530

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้รับทราบความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษาวิชาเอก ศิลปศึกษา เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการศึกษาภาควิชาศิลปะ
2. ผลของการศึกษาค้นคว้านี้ จะทำให้ผู้บริหาร อาจารย์ ตลอดจนผู้ที่มี หน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เกี่ยวกับวิชาเอกศิลปศึกษาของสหวิทยาลัย รัตนโกสินทร์ ได้ทราบถึงการจัดสภาพแวดล้อมของภาควิชาศิลปะว่าเหมาะสมเพียงใด เพื่อจะได้ข้อมูลเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. เป็นแนวทางในการนำไปแก้ไข ปรับปรุงหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญา ดุษฎี ของสถาบันฝึกหัดครูและสถาบันอื่น ๆ
4. เป็นแนวทางในการวิจัยที่ต่อเนื่อง ในภาควิชาอื่น ๆ ต่อไป